

ד. הנושא הנותן באמנה — אין לו עליו אונאה.

רש"י מפרש שנותן סחורתו לאחד כדי שימכרנה עבורו במחיר שיוכל, והלה יתן לו בזמן מסוים את כל המעות שיקבל [בניכוי שכר טירחה והוצאות הובלה ואיחסון, כדלהלן]. וכיון שסמך עליו, אין יכול לתובעו מכרת בדמים מועטים משווי הסחורה האמיתי. וכן להפך, אם מכר בדמים רבים, צריך ליתן לבעל הסחורה כל הדמים שקבל. ורבנו חננאל מפרש: מי שאמר לחברו בכך וכך קניתי הסחורה, והלה מאמינו ונותן לו בעדה אותו סכום ומעט יותר — אין לו ללוקח טענת אונאה על המוכר (וכן פירש הרמב"ם. וכן נקטו בתוס' וש"ר. וקרויב לזה ברמב"ן).

שנו חכמים: הנושא ונותן באמנה, כשקונה סחורה טובה ורעה, יחשב שניהם בחישוב אחד ולא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה. וכשמחשב, הרי הוא מביא בחשבון את שכר הכתף, הגמל והפונדק, אבל לא שכר טרחתו, שזה כבר קבל מבעל הסחורה.

לפרש"י, הנידון הוא משום איסור רבית; שאם נותן לחברו סחורה טובה ורעה למכור, והטובה נמכרת בשווייה מיד והרעה מעט מעט, והרי הלה משלם לו בזמן מאוחר על הכל — נמצא זה טורח עבורו במכירת הרעה בשכר המתנת המעות של היפה. אלא יחשב הכל באמנה [כלומר למכור במה שיוכל ויביא לבעל-הסחורה כל הכסף שקיבל, ויטול ממנו שכר טרחה קבועה] או הכל בשוה — מוכר לו הכל בסכום מסויים, והרי מעתה הסחורה שייכת למקבל, ומה שירויח זה מעתה — שלו].

ורבנו חננאל פירש שהמוכר באמנה ללקוחות, והרי קנה סחורה טובה ורעה כאחת, כשאומר להם כמה הוציא על קניית הסחורה, צריך לחשב כל סוג לבדו, מחיר לרעה ומחיר לטובה, שאל"כ נמצא מוסיף על המחיר של הרע ומאנה את הלוקח. [ואם בא למכור כולה כאחת, יכול לחשב לפי הסכום הכולל שהוציא עליה בקנייתו]. וכשהוא אומר ללוקח הוצאותיו, יכליל בהן הוצאות ההובלה והאיחסון אבל לא שכר טירחתו, שזה הלא כבר קיבל מבעל הסחורה.

דפים נא — נב

ק"ח. מטבע שנפתחה —

א. מה דינה ושיעוריה לענין אונאה?

ב. עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה?

ג. מה דינה לענין פדיון מעשר שני?

ד. מה דין מטבע שנפסלה לענין קבלת טומאה?

א. כמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה — רבי מאיר אומר (וכן מתפרשת סתמא דברייתא לרבא): ארבע איסרות (= אחד חלקי 24). רבי יהודה אומר: ארבע פונדיונות (= אחד חלקי 12). ורבי שמעון אומר: שמונה פונדיונות (= שתות).

לפרש"י משמע שלאביי אין איסור להוציא סלע שנפתחה אלא אם נפתחה פחות משיעורים הללו איסור. ורבא חולק וסובר שאפילו נפתחה משהו משיעורים הנ"ל איסור. והתוס' חולקים ומפרשים שלכל הדעות כשנפתחה בכדי אונאה — איסור למכרה ביפה. ואולם אם בדעתו להחזיר האונאה, לאביי מותר להוציאה אם לא נפתחה משיעור אונאה

איסר (= אחד חלקי צ"ו מהסלע), אבל נפחתה איסר — אסור אפילו בדעתו להחזיר ההפרש, שהרי זה מקח טעות. ורבי אינו מחלק בדבר.

עד מתי מותר להחזיר? — בכרכים, עד כדי שיראה לשלחני. בכפרים (שאינן שולחני יושב שם), עד ערבי שבתות. וממדת חסידות (רב חסדא) שאם היה מכירה אפילו לאחר שנים עשר חדש מקבלה הימנו. לא קיבלה — אין לו עליו אלא תרעומת.

א. כאשר המטבע אינה יוצאה בהוצאה כלל, אף לא על ידי הדחק — יש אומרים שחייב מן הדין להחליפה אפילו לאחר זמנים הללו. ויש אומרים שגם בזה אינו אלא ממדת חסידות (ע' הג"א). ויש אומרים שאפילו מדת חסידות אין כאן, שאין חייב זה להפסיד (ע' חו"מ רכו, יז).
 ב. היתה חסירה פחות משיעור אונאה, מותר אף לכתחילה ליתנה, כיון שיוצאת בשווייה. (תוס', רא"ש ורמב"ן; חו"מ רכו, טז).

וכתב הריטב"א: אע"פ שנחסרה פחות מכדי אונאה, אם רצה רשאי להחזיר. ומה שאמרו שאין בה אונאה, היינו רק לענין שיהא מותר לקיימה.

ג. להלכה, יש פוסקים שתות כרבי שמעון, כסתימת המשניות בשאר חפצים, וכרבי שאין חילוק בין שאר דברים למטבע (רי"ף; רמב"ם מכירה יב, ט-ז). ויש פוסקים כרבי יהודה, שהלכה כמותו בכל מקום כנגד ר"מ ור"ש. (הרא"ש. ובמקום 'רבי' גרס 'רבה' [שלכך הוא מופיע לפני אביי. ואילו רבא לעולם דבריו מובאים לאחר דברי אביי, כי אביי מלך לפניו והיה פותח תחילה בבית המדרש לכך דבריו נקבעו תחילה (רא"ש) וגם מפני שהיה קשיש ממנו (ער"ן)], ופסק כאביי דבתראה הוא. וכן נקט הרמב"ן לעיקר. והוסיף שאפילו לדעות הפוסקים כרבה כנגד אביי, כאן הלכה כאביי שמתרץ משנתנו אליבא דחד תנא. וכן פסק הרשב"א).

המקפיד על שלימות המטבעות נקרא 'נפש רעה' (כן אמר רב פפא לשמוע מדברי משנתנו).

יש מפרשים שרב פפא מדבר בשנחסרה בכדי אונאה, והמקפיד שלא ליטלה בתורת מטבע בשווייה אלא כאילו היתה חתיכת כסף — הרי זו נפש רעה. [עתוס'. ולפי זה צריך לומר שסובר מותר לקיימה, שאל"כ שפיר עביד שאינו נוטלה]. ויש מפרשים שמדובר על פחת הפחות מכדי אונאה, ומקפיד שלא ליטלה ביפה (עפ"י ריב"ם רא"ש רמב"ן ור"ש). ודוקא אם יוצאת על ידי הדחק (רי"ף).

ב. שנו בברייתא, עד כמה תיפחת המטבע והיא רשאי לקיימה; בסלע — עד שקל (ומשתמש בה כשקל. אבל נפחתה יותר, יש לחוש שישתמש בה כשקל ולא יבחינו שנחסרה יותר). בדינר — עד רובע השקל, כלומר חצי דינר. לדברי רב הונא (וכן סוברים אביי ורבי, לפירוש כמה מהראשונים), אף אם נפחתה בכדי אונאה אסור לקיימה, שמא ישתמש בה כסלע שלימה. רק אם נפחתה והגיעה לשקל — מותר. ורבי אמי אמר: נפחתה יותר משקל — יקיים.

א. רבנו חננאל הרי"ף והרמב"ם פסקו כרב הונא. הלכך אם נחסרה הסלע כשיעור אונאה — יקוץ עד שתעמוד על שקל (רמב"ן ר"ן ורא"ש). ויש אומרים שבנחסרה כשיעור אונאה מותר לקיימה אף לרב הונא. ודוקא אם נחסרה יותר אסור (מובא ברא"ש).

לפירוש אחד בתוס' (וכ"פ הר"ן), אביי סבר שאם נפחתה הסלע יותר מכדי אונאה באיסר — אסור לקיימה. אבל נפחתה פחות מכן — מותר לקיימה ולמכרה בשווייה. ורבי חולק וסובר שאין לחלק בין נפחתה כאיסר או פחות.

ב. לפרש"י, כל שנחסר משהו יותר משקל אסור לקיימו. ויש אומרים שאין איסור אלא אם

נחסר בכדי אונאה פחות מן השקל (רשב"א ריטב"א ונמוקי יוסף. ע' בבאור מחלוקתם במהרש"א, פנ"י, אמת ליעקב, אילת השחר. ותורא"ש נקט כרש"י ופירש שהואיל ולא נטבע לשם שקל חשו כאן חכמים יותר, שהרמאות עלולה בזה. וע"ע קובץ שעורים ח"ב מכתב ג בד"ה באות א).
אמר רבי אמי: דינר הבא משקל — מותר לקיימו (ולהוציאו בדינר). דינר הבא מסלע — אסור לקיימו (שמתוך שהוא בא ממטבע עבה ורחבה, טועים בו לאמדו בשקל. רש"י).
נפחתה בענין שאסור לקיימה, לא ימכרנה לא לתגר ולא לחרם ולא להרג, מפני שמרמים בה אחרים (ומיראה יקבלוה מידם ביפה). ולא יעשנה משקל בין משקלותיו ולא יזרקנה בין גרוטותיו, אלא יקבנה באמצעה ולא בצדה (רבי אלעזר, וכפרש"י. והר"ף פירש בד"א) ויתלנה בצואר בנו או בתו, או ישחוק או יתוך או יקוץ או יוליך לים המלח.
התוס' כתבו שמותר למכור אותה לשאר כל אדם על מנת לנקבה, מלבד לתגר לחרם ולהרג. וצריך עיון לפי זה האם מותר להשהותה כדי למכרה על מנת לנקבה.
לכאורה נראה שאין לקנותה על מנת למכרה ע"מ לנקבה. שאם כן, מהו שאמרו 'אסור לקיימה', הלא כל אחד יכול לקנותה ע"מ למכרה הלאה (עפ"י אילת השחר).

ג. שנינו במשנה: סלע שנפחתה, נותנה למעשר שני ואינו חושש. ופרשו בגמרא, דוקא אם יוצאת בהוצאה. והסיקו (עפ"י דברי חזקיה) לפרש שמחללה בתורת יפה.
א. רש"י ותוס' מפרשים בשנפחתה בכדי אונאה ומחללה כפי שוויה כמות שהיא חסירה. והחידוש הוא שאין דינה כאסימון אלא דינה כמטבע יפה. ועוד, אעפ"י שיש אנשים מדקדקים ואינם לוקחים אותה אפילו בשוויה אלא בפחות, אין מתחשבים אלא בשאר בני אדם ולא בבעלי 'נפש רעה'.
הרמב"ן הרשב"א והר"ן חולקים וסוברים שאם נפחתה בכדי אונאה אסור לקיימה [כרב הונא] הלכך אין מחללים עליה, שאין זו מטבע אלא כאסימון או כמעוה הרעות. ובמשנה מדובר על חסרון הפחות מכדי אונאה.
וכן פירש הריב"ם, בשנפחתה פחות מכדי אונאה. ולפירושו נותנה למעשר שני כשלימה, אעפ"י שכשבא לפורטה אצל שלחני אינו פורטה כשלימה לפי שהוא מדקדק יותר, הולכים אחר שאר בני אדם שאינם מדקדקים ומקבלים אתה בסלע שלם. ואילו לדעת הרמב"ן וסיעתו, לפי המסקנא בפירוש דברי חזקיה אינו מחללה אלא כפי דמים ודאיים שבה [וזהו 'בתורת יפה' — כמו שיפה מתחללת בדמיה הודאיים] ולא כסלע שלמה.
והריב"ן (בתוס') פירש שאפילו חסרה כדי אונאה נותנה למעשר שני בסלע שלם. וכן פסק הרמב"ם (מעשר שני ד, יט וכס"מ). ומבואר בדבריו שסתם אנשים מקבלים אותה כסלע שלם אעפ"י שחסרה שתות. ורק נפש הרעה נמנעת.
ב. כשמחלל, מחלל בפחות מעט משוויה, כי אי אפשר לצמצם (עפ"י תוס').
ג. מובא בתוספתא שאעפ"י שמחללים מעשר על סלע חסירה, לא יתכוון להטיל. כלומר ליתן סלעיו הפגומים למעשר. (מובא ברמב"ן).

ד. מטבע שנפסלה, אם התקינה שיהא שוקל בה משקלות — מקבלת טומאה.
אם צריכה מעשה כגון חיתוך — אינה יורדת לידי תורת קבלת טומאה ללא המעשה. ואם אינה צריכה מעשה — יורדת לידי טומאה במחשבה (תוס').